

ІЗ ІСТОРІЇ НІЖИНСЬКОГО ЗЕМСТВА

**Відкриття Ніжинської прогімназії О.Ф. Кристинської в 1907 р.
та міської чоловічої гімназії в 1912 р.**

Незважаючи на постійну нестачу коштів для реалізації своїх проблем, діячі Ніжинського земства завжди надавали посильну допомогу владі міста, особливо у справах освіти та медицини.

Довгі роки в Ніжині діяла жіноча гімназія Кушакевич, але вона не мала можливості забезпечити освітою всіх бажаючих. Особливо гостро постала ця стара проблема на початку ХХ ст., коли серед усіх станів ніжинців посилювався потяг до освіти. Учительку гімназії О.Ф. Кристинську в нашому місті добре знали в ті часи. Чудовий педагог і вихователь, вона користувалася заслуженою повагою серед своїх вихованців та їхніх батьків. Саме їй і довелося бути біля джерел створення нової прогімназії у м. Ніжині.

Для початку О.Ф. Кристинська звернулася зі спеціальним листом до попечителя Київського навчального округу та до міністра народної освіти, в якому просила дозволу відкрити новий жіночий навчальний заклад у Ніжині з повним правом урядових гімназій.

Відповідь була отримана 25 січня 1906 року за підписом голови педагогічної ради гімназії Кушакевич: «Министр Народного Просвещения разрешает открыть в Нежине, на Ваши средства, женскую четырёхклассную прогимназию на точном основании положения 24 мая 1870 года, с выполнением следующих условий:

- чтобы при означенном учебном заведении был учреждён попечительский совет;
- если Вы будете избраны на должность начальницы, должны получать жалование лишь по назначению совета и полностью ему подчиняться в расходовании денежных средств;
- сбор за учение должен составлять не Вашу собственность, как содержателя учебного заведения и остатки обращались бы в денежный фонд заведения;
- педсостав должен иметь такое количество уроков, как определено для преподавателей правительственных прогимназий».¹

Усі ці вимоги були прийняті Олександром Федорівною, але у неї відразу ж виникла проблема коштів, необхідних для відкриття прогімназії. Мешканці Ніжина запропонували їй посильну матеріальну допомогу. Отримавши достатньо широку підтримку від земляків, О.Ф. Кристинська двічі провела загальні збори, на яких було прийнято рішення про збір добровільних грошових внесків на відкриття прогімназії. Мінімальна їх сума становила 100 карбованців.² Таким чином був створений фонд безвідсоткової виплати, який через деякий час був повернутий його власникам. Ніжинське повітове земство зробило внесок до каси майбутньої гімназії - також 100 карбованців. Усією сумою, а вона становила 2800 крб., мала розпоряджатися попечительська рада. І, нарешті, 20 вересня 1907 року у приміщенні по вул. Гоголівській прогімназія була відкрита. Заняття почав добре підібраний особисто самою Кристинською педколектив у складі голови педради А.Ф. Музиченка, викладача російської мови у 4 класі, викладачів Закону Божого О.А. Васильєва, російської мови – Є.П.Булах, історії – Н.Є. Лапи, рукоділля – Р.М. Куцевич, французької мови – О.М. Одосовської та С.І Островської, чистописання – В.Ф. Супруненко, учительки приготовчого класу – В.Ф. Волонцевич, класної наглядки – Є.А. Фогель та лікаря Г.Л. Лубченко.³

Через 2 роки після відкриття у класах прогімназії навчалося 174 учениці. Річна

плата в 1-4 класах становила 60 крб. на рік, у приготовчому – 50 крб., молодшому відділенні – 40 крб.

У середині 1910 року прогімназія значно зміцнила матеріальну базу, виплатила борги своїм кредиторам. У свою чергу викладачі мали великий авторитет і користувалися повагою завдяки своїм успіхам у навчально-виховному процесі. Усе це дало можливість О.Ф. Кристинській знову-таки звернутися до попечителя Київського навчального округу з проханням про перетворення прогімназії у повну гімназію. І такий дозвіл був отриманий. Було додатково відкрито 5 класів. У цьому ж 1910 році навчалось 211 учениць.⁴

Наступною знаменною подією на ниві освіти у Ніжині було відкриття у 1912 році чоловічої гімназії. Цей факт був приурочений до святкування сторіччя Бородинської битви. Ось як пише про цю подію один з його учасників: «2 вересня 1912 року зал Ніжинською міською гімназією святково вбрался: діти прикрашали його квітами та гірляндами зелені, по всіх стінах було розвішано прапори, у квітах... ікона Божої Матері з малям і портретом Государя імператора Олександра І. У 12 годин дня почали збиратися учні зі своїми батьками. Депутатів міської думи, земських діячів зустрічає директор разом із викладачами гімназії. Невелика зала була переповнена так, що частина гостей залишилася у класах і коридорах. Потім почався молебен за участю О. Вербицького і хору Соборної церкви під керівництвом гімназійного викладача співів Г.І Смиринського. Після цього секретар педради П.С. Петров зачитав акт про відкриття гімназії, список викладачів та учнів приготовчих двох класів. Після Петрова кафедру зайняв директор гімназії П.О. Заболоцький і зробив промову: «...1912 рік залишиться в літопису міста Ніжина як рік відкриття міської чоловічої гімназії. Здійснилась заповітна мрія цілих поколінь ніжинських громадян, діти яких не могли отримати довгий час середньої освіти. Ще з 70-х років громадяни нашого міста піднімали питання про створення у Ніжині середнього навчального закладу. Спочатку були намагання перетворити прогімназію у Грецьке олександрівське училище, потім відкрити паралельні класи при місцевій класичній гімназії. Створювалися спеціальні комісії з метою винайти кошти для заснування нової міської гімназії загального типу. Усі ці спроби до останнього часу були марними: то в ініціаторів не вистачало енергії та стійкості довести справу до кінця, то у людей опускалися руки від байдужості своїх громадян, які були не зацікавлені у створенні нової гімназії, то керівництво округу висувало такі умови, що доводилось відкладати відкриття до кращих часів. Тепер цей час прийшов. Був створений новий осередок освіти у нашому місті: створився він завдяки енергії та стійкості, проявлених у справі заснування гімназії міським головою генералом В.А. Семеновим та його достойними співробітниками, ...дружною підтримкою міському самоврядуванню представниками земства.

...Зробив свій внесок у заснування гімназії Попечитель Київського навчального округу О.Н. Деревицький, а також Товариш Міністра народної освіти Р.А. Бертольд, який свого часу відвідав Ніжин... Найближче до нашого навчального закладу і за часом, і за характером свого створення є жіноча гімназія О.Ф. Кристинської: наше головне завдання – випускати наших дітей у життя людьми з глибокими знаннями та палаючими серцями до блага Батьківщини».⁵

Роль Ніжинського земства у відкритті гімназії підкреслив у своєму виступі міський голова В.А. Семенов: «...першими нас підтримали повітові земські збори, які постановили асигнувати на цю справу 2000 крб...»⁶

Директором цього навчального закладу, як уже зазначалось, був призначений Петро Олексійович Заболоцький, і цей вибір не був випадковим. Вчений секретар конференції історико-філологічного інституту, магістр слов'янської філології, викладач інституту та гімназії Кристинської, завідуючий гоголівським музеєм, як ніхто інший, підходив на цю посаду. Не менш авторитетні і досвідчені були й інші викладачі. Законовчитель протоієрей Г.І. Вербицький закінчив Чернігівську духовну семінарію. П.Є. Петров, викладач російської мови та історії, класний наставник, секретар педагогічної ради, член історико-філологічного товариства

при Ніжинському історико-філологічному інституті. Викладач географії та природознавства І.М. Сподобін, випускник Київського політехнічного інституту. Викладач арифметики В.П. Машина, випускниця Вищих Київських жіночих курсів. Іноземні мови викладали: М.А. Петр – німецьку, О.Ф. Пастернак – французьку. Обидві свого часу закінчили Московське училище ордена святої Катерини.

Процес удосконалення системи міських навчальних закладів Ніжина був перерваний початком I Світової війни 1914 року, а пізніше – громадянською війною.

Джерела та література:

1. Відділ ДАЧО в м. Ніжин. Ф-342. - Оп-1. - Справа - 1264. - Арк. 324.
2. Там само. Арк. 424.
3. Там само. Арк. 425.
4. Там само. Арк. 426.
5. Там само. Справа 1270. Арк. 120.
6. Там само. Арк. - 140.

